

20/4

Virginia Woolfs martyrium

UR DEN VALDIGA samling dagboksanteckningar som Virginia Woolf efterlämnade vid sin död har hennes make Leonard Woolf utvalt och publicerat vad som direkt eller indirekt gällde hennes eget författarskap (*A Writer's Diary*, The Hogarth Press, 18 shilling). Det har blivit en volym på 350 sidor, de första från 1918, då Virginia var 27 år och skrivit blott sina första, relativt konventionella romaner, de sista från våren 1941, några dagar före självmordet. Virginia Woolfs litterära storhet ökas knappast genom denna bok; den innehåller många fina iakttagelser och formuleringar, men ger i detta hänseende intet nytt och överraskande utöver romanerna. Inte heller växer beundran och sympati för hennes person under läsningen; det drag av torrhet, egocentricitet, hård inriktning på den egna prestationen, som så ofta anmärkts hos henne, framträder här — delvis självfallet på grund av urvalet vid publiceringen — med nästan ohygglig skärpa; en olycka, förenad med sådan effektivitet och beräkning, så blottad på värme, tillgivenhet och medkänsla, förmår knappast att gripa. Men

Virginia Woolf.

boken är utomordentligt upplysande som vittnesbörd om en personlig tragedi i konstens tekniken. Man kan säga att Virginia Woolf avvisade "livet" för att kunna skriva romaner, men i alldeles ovanlig grad ter sig detta offer som ofrånkonligt, som en följd av bristande förmåga att leva och känna, som en flykt från en olidlig ödslighet — och det är å andra sidan detta som ger särprägnen och begränsningen, det egenomligt spröda, svala, episodiska, åt hennes diktning.

Atskilligt lätt och roligt finns emellertid i dessa anteckningar. I sin hållning till beröm och kritik tycks Virginia Woolf ha varit helt ordinär. Hon påstår sig ofta skriva blott för sin egen skull, utan tanke på framgång och ära. Men hon blev förtjust över berömmande recensioner; då hon blev ovänligt behandlad trädde trotset och högmodet i förgrunden, och hon sade sig vara likgiltig eller föraktfull. Särskilt värde hade naturligtvis de ryktbara vännernas åsikter. Hon väntade efter varje bok i ängslan på ett ord från T. S. Eliot, E. M. Forster och Maynard Keynes, och då Harold Nicolson kallade "The Waves" ett mästerverk blev hon "alldeles darrig av glädje". An-

talet skrivna sidor, upplagornas storlek och inkomstbeloppen noteras ofta, om än inte så systematiskt som av den förhålliga Arnold Bennett. Ärelystnaden var inte förenad med något behov att synas, uppträda och applåderas; triumferna avnjöts i stillhet, alltid med ett stänk av självironi och skamsenhet. Virginia var frädd både för att vara löjlig och synas löjlig; hon skriver på ett ställe att man måste försona sig med sin egen fäfänga, men det hade hon svårt för — torrheten eller puritanismen fick även på den punkten en smak av pryderi.

De glimtar man får av umgänget inom Bloomsburygruppen ger intrycket av uppskattning och vänskap utan intimitet och ömhet. Den intelligenta analysen behärskade denna krets av intellektuella utan passion för något annat än den egna prestationens fulländning. Det var något fruset och ensamt över denna grupp av föraktande som, efter vad Keynes så lysande skildrat, inte ville låta sig fångas, som måste vara balanserade, finslipade, aldrig för ivriga, aldrig besatta. Att illviljan står på lur även bland vänner vet vi alla, men här fanns så litet av den spontana värme som försonar. Några av de berättade

historierna är äkta Bloomsbury. Vännerna tar bort den friska glädjen över äran, skriver Virginia. "Lytton (Strachey) lunchade hos oss i lördags tillsammans med Webbs, och när jag berättade om mina olika framgångar tyckte jag mig märka en liten skugga över hans ansikte, som visserligen genast försvann, men inte förrän min blomma var ute ur solskenet. Jag behandlade hans framgångar ungefär på samma sätt. Jag kan inte känna mig belåten då han breder ut sig över hur mr och mrs Asquith strukit under stycken i 'Eminent Victorians' och satt M (Margot) eller H (Henry) i kanten. Men tydligen gav tanken på detta honom en känsla av välbefinnande." "Jag satt i går och pratade en och en halv timme med Maynard (Keynes). Maynard sade att han tyckte om beröm; han längtade ständigt efter att få skryta. Han sade att många karlar gifter sig bara för att få en hustru att skryta för. Men, sade jag, det är underligt att man skryter, då man i alla fall aldrig lurar någon. Och det är underligt att du vill ha beröm. Du och Lytton har gått över den gräns då man behöver skryta — det är den verkliga framgången."

Arbetet är den stora realiteten. Dagboken är en det konstnärliga arbetets roman; liksom i en del brev av Flaubert följer man med

en småningom uttråkad sympati planeringen, omskrivningarna, vändan inför trötthet, yttre svårigheter och känslan av oförmåga, längtan att nå det precisa, alltomfattande och fullkomliga, den ständiga växlingen mellan förhoppning och missräkning. Livet är till blott för detta arbete. Det gäller att iaktta allt för att omsätta det i romaner. "Iaktta ditt åldrande", skriver Virginia i den sista publicerade anteckningen. "Iaktta din närighet. Iaktta din förtvivlan. På detta sätt blir allt användbart. Eller jag hoppas åtminstone det. Jag är besluten att begagna denna tid på bästa sätt."

Möjligen kan det sägas att här beskrives allt konstnärligt, allt lidelsefullt arbetes tragedi. Men den generaliseringen ger inte mycket. Virginia Woolfs fall hör till de extrema. Thomas Mann, Barrès eller Gide, för att nämna några inte särskilt muntra diktare, verkar i sina arbetsskildringar fryntliga eller entusiastiska vid sidan av Virginia Woolf. Den ofrånkomliga glädjen och stolt-heten är hos henne reducerade till ett minimum; tyngden tycks ständigt vara nära att krossa; plågan är så stor och befrielsen så flyktig.

Varför skrev då Virginia, varför trodde hon sig skriva? Inte för att förkunna något (utom i ett par

mer eller mindre beställda, av henne själv missaktade böcker, såsom "Three Guineas" och "A Room of One's Own"). I en dagboksanteckning talar hon om hur tom och begränsad hon finner D. H. Lawrence — som hon för övrigt inte läste — just på grund av att han filosoferar och predikar. "Jag längtar inte det minsta efter 'en åskådning'; jag tror inte på andras lösningar av gåtan... Konst är att bli fri från allt predikande: tingen i sig själva; satsen som i sig själv är vacker..." Detta säger inte mycket om hennes syften, men så mycket är klart att hon ville skapa ting som oberoende av alla idéer, alla åsikter, var sköna eller sanna eller hur man nu vill uttrycka det; den artistiska perfektionen såg hon som det enda medvetna målet. Hon återkommer också ofta till ett annat "motiv" för sin diktning. Livet är ledsamt, pinsamt, det enda som kan lätta är skrivandet. "Tungsinnat minskar då jag skriver." Att tän-

ka på och känna för problem eller människor, att prata och handla — att leva — var tråkigt eller outhärdligt. Arbetet var ett opium som fördrev denna tristess i dess grader av spleen, melankoli och den förtvivlan (eller sinnesförvirring) som slutligen förde henne till döden.

Här erinras man alldeles särskilt om den beundrade och tillika avskydde fadern Leslie Stephen, denne outtrötliga arbetare, som skrev biografi efter biografi, idéanalys efter idéanalys — ledsen och irriterad då han var bort från arbetsbordet, inte mycket gladare då han satt vid det. Stephen hade åtminstone en "rekreation" som han tyckte om — att bestiga fjälltoppar — men Virginia tycks ha saknat varje sådan tillflykt. Om både far och dotter har det sagts att de i grunden liksom de religiöst entusiastiska förfäderna trodde på "det inre ljuset", men det var inte mycket lycka kvar över den tron.

HERBERT TINGSTEN

Den nya resningsansökan

som ingenjör Torsten Kreuger ingivit har länge varit väntad. Den har föregåtts av en kampanj i de av hr Kreuger ägda tidningarna, vilken — liksom över huvud dessa tidningars beroende av hr Kreuger — är en skam för svensk press. Att hr Kreuger är ärligt personligt övertygad om sin oskuld står emellertid utom tvivel. Någon anledning att ta ståndpunkt till sakfrågan finns inte; betonas bör blott att hur än högsta domstolens lagtolkning nu kommer att bli, saknas varje uns av berättigande i de våldsamma anklagelser för partiskhet och våld som hr Kreuger och hans biträden riktat mot denna domstols tidigare ställningstaganden.

Aftontidningen

anmärker med anledning av våra ord om Kreugerpressens kampanj för sin ägare att detta "är lika litet ägnat att förvåna... som att Bonniers i välkända fall använt sina tidningar, Dagens Nyheter icke undantagen och även under nuvarande ansvarige utgivare, för

att försvara sina intressen och sin övertygelse". Säkerligen är detta skrivet i ond tro. AT lär knappast vara okunnig om att familjen Bonnier, som äger aktiemajoriteten i Dagens Nyheter, enligt kontrakt och fast praxis inte kan och inte söker utöva ett dirigerande inflytande på tidningen. Att Dagens Nyheter med särskild energi har tillbakavisat uppenbart oriktiga uppgifter om planer på tidningens försäljning till nazisterna under andra världskriget kan väl i all rimlighet nämnas inte påstås vara ett bevis på motsatsen. Vad AT avser är tydligen att misstänkliggöra alla privatägda tidningar för att stå i samma nesliga beroende till ägare utanför tidningen som de av ingenjör Kreuger ägda organen. Aftontidningens beskylldhet är därför inte bara falsk, utan också föraktlig.